

Theodor Kallifatides

Una pau cruel

Traducció del suec de Carolina Moreno Tena

THEODOR KALLIFATIDES

Una pau cruel

Traducció de
Carolina Moreno Tena

Galàxia Gutenberg

Galàxia Gutenberg,
Premi Todos Tus Libros al Millor Projecte Editorial, 2023,
atorgat per CEGAL (Confederación Española de Gremios
y Asociaciones de Libreros).

**SWEDISH
ARTS COUNCIL**

Aquesta traducció ha rebut un ajut del Swedish Arts Council.

Títol de l'edició original: *Den grymma freden*
Traducció del suec: Carolina Moreno Tena

Publicat per
Galaxia Gutenberg, S.L.
Av. Diagonal, 361, 2n 1a
08037-Barcelona
info@galaxiagutenberg.com
www.galaxiagutenberg.com

Primera edició: novembre de 2024

© Theodor Kallifatides, 1977, 2024
© de la traducció: Carolina Moreno Tena, 2024
© Galaxia Gutenberg, S.L., 2024

Preimpresió: Maria Garcia
Impressió i enquadernació: Romanyà-Valls
Sant Joan Baptista, 35, La Torre de Claramunt-Barcelona
Dipòsit legal: B 11553-2024
ISBN: 978-84-10107-08-3

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot realitzar amb l'autorització dels seus titulars, a banda de les excepcions previstes per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessiteu fotocopiar o escanejar fragments d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 45).

Per a Guizi

Pròleg

El gitano Menelau, que no era rei d'Esparta i no estava casat amb la bella Helena, va emprendre el camí que baixava a la ciutat, que no era Troia. Ja feia temps que Menelau havia lliurat la seva batalla i l'havia perduda. L'havien expulsat de la vall fèrtil de Tessalònica de la qual coneixia tots els camins, totes les aromes, tota la gent.

Havia sabut llegir l'avenir al palmell de la mà dels altres però el seu era mut. Menelau era com un déu que no governa el seu propi destí.

Ara baixava cap a la ciutat, cap a un dels seus barris en concret, Guizi el Roig; dins el seu palmell mut hi tenia una cadena, una cadena argentada, exquisida, amb les insígnies de la família gravades a les baules. Les seves armes eren l'os bru.

El gitano Menelau tenia un os bru que arrossegava amb ell allà on anava. L'os es deia Stalin i era la seva principal font d'ingressos.

Voltava per la ciutat amb l'Stalin al darrere. Tocava el tambor per anunciar la seva arribada a la humanitat; els seus dits eren molt destres tant amb el tambor com amb la cadena.

La gent, sobretot la canalla, s'hi aturaven i Menelau l'obligava a demostrar les seves habilitats.

–Ensenya a aquests senyors com Stalin balla un vals!

La cadena xiulava en fendir l'aire, Stalin feia giravolts, els adults reien i les criatures s'ho miraven amb ulls meravellats.

–Ensenya'ls com pensa Stalin!

Stalin, és a dir l'os, s'asseia, inclinava el cap feixuc endavant i es gratava el cul amb la pota dreta sense cap vergonya. Els adults tornaven a riure i les criatures s'ho miraven amb ulls meravellats.

Stalin continuava mostrant les seves arts. Saltava a través d'un cercol, s'aguantava amb una sola pota, s'esmunyia entre les cames eixarrancades de Menelau i quan l'exhibició havia acabat, Menelau passava el tambor girat de cap per amunt. La gent hi tirava monedes que feien un eco sord en caure. Stalin el seguia i donava les gràcies amb la mateixa humilitat que el seu amo.

A canvi d'una mica més de diners, Stalin també ensenyava com se n'anava al llit amb la seva dona, no la que havia fet matar, sinó l'altra, la que encara no havia fet matar. Aquest art només s'ensenyava a grups exclusius, però aquests estaven prohibits.

L'ÚLTIM ESTIU

Un matí d'agost

Si fos un ocell, no volaria mai, perquè vull compartir el destí dels humans.

Aquestes paraules van despertar en Minos, igual que l'havien despertat tantes altres nits. Les paraules de la Rebeca tornaven amb el somni roig, però ella ja no hi era, ni tan sols en els somnis.

La Rebeca era morta, però havia deixat la seva veu al món; la seva veu vivia en els racons més amagats d'en Minos, en aquells que ni tan sols ell podia visitar; però sabia que aquests racons existien, així com sabia que la Rebeca havia existit.

El somni roig solia anar-lo a trobar cap a l'alba. S'estenia a poc a poc i amenaçador pel cel del son. En Minos, però, no podia distingir si el roig era de sang o de flames.

Era un somni malvat i confús. En Minos sabia que els actes i els gestos a la llum del dia podien resultar ambigus; era prou adult per poder gestionar la confusió de la quotidianitat, però els somnis sempre havien sigut inequívocs, clars i enlluernadors. El món més enllà del món era ben simple!

Va trobar la llanterna sota el coixí. Es va passar la manta per sobre el cap, va buscar el llibre de Robinson Crusoe i es va posar a llegir amb la llum feble de la llanterna. Allà, sota la manta, hi tenia el seu estudi. A casa anaven escassos d'espai i de diners, i l'electricitat era cara. Es veu que l'empresa anglesa propietària de la companyia de la llum cobrava la mateixa tarifa que a Anglaterra.

En Minos xalava pensant en la història sobre el director anglès de la companyia de la llum, qui, segons els rumors que

corrien, era víctima d'una lascívia tan portentosa que trempava cada vegada que una dona tocava una bombeta; però a Atenes no n'hi havia gaires, era una ciutat fosca en aquella època.

Allà, sota la manta, en Minos hi tenia el seu món, un món on no es perdia mai. Solia anar a dormir aviat només per poder estar tranquil; premia els palmells de les mans posant-les entre les cames i somiava. Però la felicitat no durava gaire. La confusió i la por també feien trontollar aquest món de seguida, i es feia massa gran, encara que una petita llanterna pogués posar-hi llum. En Minos tenia por.

Encara era aviat. Un raig de sol entrava de biaix per la finestra del soterrani i dividia el llit dels pares pel mig.

Els que s'han unit davant de Déu i de la humanitat, que els separi la llum! Com una espasa celestial, aquest raig de sol fendia el llit en dos i el convertia en un riu amb una riba esquerra, on el paisatge bombat de la mare respirava amb calma i serenitat, i una riba dreta amb el cos cantellut i prim del pare, que es regirava com si corregués i es protegís alhora.

En Minos sempre pensaria en els cossos indefensos dels pares com si nedessin en les aigües estancades del llit; sovint veuria el llit de matrimoni flotant com un globus per damunt de ciutats estrangeres amb una resplendor blava, la mateixa resplendor blava que havia emanat del cos de la Rebeca, mort temps enrere.

Perquè amb el temps tots ens convertim en un record, però de moment el temps era al seu davant i al soterrani on vivia encara era de bon matí.

La ciutat es despertava al seu voltant. Ecos i passes arribaven al soterrani i li recordaven que ja no vivia a Ialós. Despertar-se a Atenes era com si cada matí una mà gegantina et llancés amb força entre la gent; t'havies de defensar si no volies ser esclafat. Al poble hauria sigut diferent. Allà frisaves per llevar-te, veure com sortia el sol rere els contraforts de la serralada del Pàrnon i enredar-te entre les parres del davant de la finestra com la pinta entre els cabells acabats de rentar.

En Minos va apagar la llanterna i, en la breu estona que la foscó encara no ho havia enfosquit tot, va tornar a veure el somni roig. Eren flames, les flames de l'incendi de Ialós. Havien calat foc al poble, però, com tantes altres vegades, havia sobreviscut i l'incendi pervivia només en el record dels veïns. Els més joves ja parlaven de l'època en què Ialós s'havia cremat com si no hagués succeït tan sols dos anys enrere.

En Minos havia abandonat el poble amb la seva mare. Des de l'últim turó de camí cap al port encara veien el foc i pensaven que les flames engolirien Ialós –qui sap si en el fons del cor, també desitjaven que fos així!–, però Ialós havia demostrat, com tantes altres vegades, que era el més fort de tots i encara era allà, esperant-los la resta de la vida, un miratge, un horror.

No obstant això, era molt el que s'havia mort a Ialós, molt i molts. La família d'en Minos s'havia salvat, només tenien un mort per plorar, però hi havia famílies que havien perdut tots els seus homes i d'altres que havien estat exterminades del tot, com si no haguessin existit mai.

La família de la Rebeca havia existit, però ara ja no. Els tres fills i els pares havien topat amb la mort en diverses tongades: els alemanys havien matat dos fills, els feixistes grecs havien assassinat els pares i la tercera dels fills, la Rebeca, havia mort de dolor i solitud; la Rebeca, a qui en Minos havia estimat tant, va morir quan l'amor d'ell ja no podia mantenir-la viva.

No passava ni una sola nit sense que pensés en ella i en el seu germà mort, l'Stélios. A aquest li hauria agradat venir a Atenes, aquí hauria pogut arribar a ser el gran futbolista que somiava ser.

Però ara només li quedava el germà gran, en Iorgos, i aquest no tenia somnis perquè no podia somiar; a la pràctica, estava inconscient en un llit de campanya al Quatre-cents u, la combinació d'hospital i presó militar d'Atenes.

Ai, eren tantes les coses que en Minos s'explicava a si mateix al matí o a la nit sota la manta; era el seu petit plaer, frissava per amagar-s'hi, feia veure que dormia mentre el passat

transcorria al seu davant com si fos al cine i ell fos l'únic espectador.

Les estones sota la manta eren el seu consol, però de mica en mica es van anar convertint en la seva obsessió, en la seva follia. Tots els grecs estan una mica sonats, solia dir l'avi Stélios.

L'avi Stélios s'havia quedat a Ialós amb la seva dona, la Maria *la Santa*. No havia volgut anar a viure a la gran ciutat. La Maria només havia estat a Atenes una vegada, quan la van haver d'operar per treure-li unes varius de les cames, ja prou debilitades. De tots els llocs del món, només enyorava el seu poble i Atenes era massa per a ella. No volia perdre's, solia dir amb un somriure només esbossat als llavis.

L'avi Stélios, en canvi, trobava a faltar la gran ciutat, al cap i a la fi ell era un urbanita, havia nascut al Caire i l'urbs li corria per les venes. Però Maria *la Santa* ja havia decidit, i quan ella s'havia decidit, no valia la pena intentar influir-la. Maria *la Santa* era, com tots els sants, molt tossuda.

La vida a Ialós s'havia esfondrat, però Maria *la Santa* havia anat unint les esberles amb la paciència del fanàtic. La seva filla no hi era, els nets tampoc, moltes de les seves amigues havien marxat del poble i, per tant, estava molt sola i tenia un home que cada dia que passava era més vell i més neulit, i ella tenia un tros de terra. Feia l'únic que es podia fer.

Conreava el tros, cuidava les oliveres i els ametllers que s'havien salvat de la terrible fam de la guerra, va comprar unes quantes gallines i es feia el pa. Ara ja gairebé només menjava pa i olives, llegia les Sagrades Escripures i preparava l'ànima per quan arribés la mort.

Tenia l'esperança de morir abans que el seu home perquè no volia que la deixessin sola, però el seu destí estava en mans de Déu. En canvi, el de la seva filla el tenia a les seves, de mans.

Els dies anaven passant, Maria *la Santa* estava delicada com una rosa pansida al sol, i un cop al mes arribava al soterrani d'Atenes un missatge de l'estació d'autobusos: «Aquí hi ha un

paquet que ens fa nosa», havia escrit l'encarregat amb una lletra que feia pensar en el dia anterior al naixement de l'ordre.

Aquells paquets havien ajudat la família a sobreviure a Atenes. Rebiens ous, farina, ametlles, oli d'oliva, fruita a l'estiu i de vegades fins i tot un pollastre. Li tocava a en Minos anar a buscar el paquet, i a ell li agradava voltar per l'estació d'autobusos.

Li agradava respirar l'olor de la benzina i de l'oli, la dels passatgers que duïen la Lacònia amb ells, aquell drac mític adormit; li agradava veure'n els rostres aspres, escoltar-ne les converses lacòniques. De vegades fins i tot topava per casualitat amb algun amic del poble o tenia notícies d'algun veí. *Khristos el Negre* era una llegenda ara. Va ser ell qui va intentar cremar Ialós i després d'això no se'l va veure més. Però, passat un temps, es va sentir parlar d'un jove capità dels partisans anomenat *Khristos el Malvat* que cavalcava per la regió de la Lacònia sense por juntament amb el seu company *Iannis el Creient*, i que quan *Iannis* va caure en una emboscada dels feixistes grecs, *Khristos el Malvat* va continuar sol, dalt del seu cavall negre; apareixia quan ningú s'ho esperava i desapareixia quan tothom es pensava que l'havien atrapat.

Un dia, de bon matí, va anar fins a Ialós i va fer una volta a la plaça a cavall. Eren moltes les escopetes que l'apuntaven des de les finestres, però no va disparar ningú, probablement perquè ningú no pensava que pogués abatre'l. En *Khristos* va marxar deixant l'amenaça de la venjança suspesa en l'aire, un mal averany que va impedir als ialites aclucar l'ull.

Encara aleshores quan parlaven d'ell els tremolava la veu; els feia por i a la vegada n'estaven orgullosos; s'havia convertit en un somni cruel però alhora antic i bell, el del genet negre que apareix quan ningú no s'ho espera, de vegades per castigar-los i d'altres per alliberar-los. Al capdavant, *Khristos el Negre* era precisament el causant del somni roig d'en Minos. L'incendi de *Khristos el Negre* i les paraules de la Rebeca el mantenien despert.

El món d'en Minos havia estat creat pels adults, però els nens havien creat els seus somnis, nens que ara eren morts. La Rebeca era morta, el seu germà Stélios era mort, Iannis *el Creient* era mort! Eren morts perquè no dominaven l'art de la traïció, no havien pogut renunciar a la complicitat amb els altres; eren morts perquè no havien aconseguit trobar la combinació d'indiferència i por exigida per sobreviure. La solidaritat mútua dels adults suposava la traïció mútua dels nens, però no tots dominaven aquest art.

El destí de Grècia era capritxós. De vegades has de ser solidari, d'altres indiferent, de vegades has de fingir i d'altres t'has de poder doblegar per no trencar-te.

Les cançons parlaven dels homes orgullosos que semblaven xiprers, però eren comptats els que t'hi podien fer pensar aleshores en aquella època. La majoria tenien aspecte de matoll escanyolit i castigat pel vent.

Els més orgullosos o bé eren morts o bé encerclats a les muntanyes de Grammos i Vitsi, traïts per molts dels seus caps, traïts pels seus aliats, perseguits per l'exèrcit reial de Grècia, que, amb l'ajut de l'armament i els *marines* nord-americans, cada dia que passava era més gran i més poderós.

Era l'estiu del 1949, al mes l'agost. La guerra civil que estava tenint lloc des del 1946 tocava a la fi. Els partisans havien perdut, el somni d'una Grècia lliure i socialista estava mort i enterrat. Els darrers orgullosos s'havien aferrat a les muntanyes de Grammos i de Vitsi i esperaven l'atac, l'atac definitiu del qual tothom parlava fluixet a Atenes.

El raig de sol que havia entrat per la finestra s'havia retirat a poc a poc com si hagués tret el cap al soterrani només de passada. El sol s'enlairava i la gran campana de l'església va tocar set cops. Un nou dia s'estava preparant.

El primer venedor de diaris, i el més espavilat, ja era al carrer i havia col·locat els seus cartells amb les portades. Cridava tant amb la seva veu ronca que se'l sentia per tot el veïnat, que en aquell moment es despertava.

–El mariscal Papagos dona el cop mortal! El rei participa en les operacions. El rei és al front!

L'Antònia tenia sempre el son lleuger i, com la majoria de la gent a qui passa això, semblava que sempre estigués desperta.

–Segur que s'ha deixat el cul a palau! –va dir rient.

–Xst! –va xiuxiuejar el mestre–. Despertaràs el nen!

Va saltar del llit i es va afanyar a sortir de l'habitació.

–Que té pipí el papa? –va preguntar en Minos.

–No, crec que no –va contestar la mare–. Au, a dormir, tu!

Com que el mestre no es podia permetre comprar el diari, cada matí, de vegades seguit per en Minos, es plantava davant del quiosc i, juntament amb altra gent que tampoc no podia, feia una ullada a les primeres pàgines dels diaris que penjaven a la paret del quiosc.

En Minos no oblidaria mai aquelles primeres pàgines. Els titulars eren en lletra gruixuda, com rates de camp; les imatges eren abominables: rostres torturats i cossos mutilats com a prova dels avenços de l'exèrcit reial, i als partisans no se'ls anomenava amb cap altre nom que no fos bandits. Segons la premsa, el que estava passant no era una guerra civil, sinó una guerra contra bandits i lladres de bestiar.

El mestre no sempre tenia ànim de llegir el diari fins al final. Els ulls se li omplien de llàgrimes d'imptència, llàgrimes que no gosava mostrar perquè l'amo del quiosc era agent de policia i tenia ordres d'informar de tot el que veia i sentia.

Però el mestre anava errat. L'home de darrere el taulell no era agent de policia, només li feia por perdre la llicència del quiosc i, de tant en tant, informava la policia de coses que la policia ja sabia des de feia temps i no li era gaire útil. Però, en el fons del cor, l'amo del quiosc lamentava la derrota dels partisans, i en el racó més amagat del quiosc hi tenia fins i tot el diari del partit comunista, que encara sortia però ningú no gosava comprar obertament perquè una cosa així et podia portar a no obtenir mai una plaça a l'Administració pública o a perdre-la si ja la tenies.

No obstant això, eren molts els que llegien el diari comunista. El podies aconseguir per diverses vies però la més usual era anar a un altre barri on no et conegués ningú, entrar al quiosc i, amb el to de veu més natural del món, demanar de comprar-ne un exemplar i, abans que el quiosquer tingués temps de recuperar-se del xoc, sortir de l'establiment amb el diari ben amagat sota la camisa.

De vegades el podies comprar també als venedors ambulants, però entre ells també n'hi havia molts que treballaven per a la policia secreta, tot i que guanyaven tan poc que es veien obligats a fingir que eren cecs a canvi que el client actués amb la màxima discreció. Vendre diaris al carrer no era una professió fàcil. Exigia intuïció per poder discriminar els bons clients dels provocadors, bons coneixements de la vida política per poder vendre les notícies que atreïen més compradors i finalment eren necessàries un conjunt de cordes vocals excel·lents per poder pregonar bé la mercaderia.

En Minos havia venut el *Diari dels Cecs* alguna vegada a l'estiu; per tant, ho sabia de primera mà. El diari no publicava notícies llaminereres, ni assassinats ni escàndols, o sigui que tenia pèrdues.

El quiosquer també havia fet de venedor ambulat, però després d'anys deixant-s'hi la pell li havien concedit una llicència per obrir un quiosc i anava amb molt de compte de no perdre-la. És a dir, informava la policia però alhora a la nit llegia el diari comunista. Tenia un germà a la presó i un altre desaparegut. Però el mestre no en sabia res, de tot això, ja que la gent havia deixat de parlar els uns amb els altres; la gent es tenia por i la por tornava la gent molt discreta. Res de preguntes, res de respostes.

En Minos es va tornar a adormir. Va somiar amb la Rebeca, amb la seva cara pàl·lida, però no podia veure-li els ulls; era un rostre sense ulls, i va tornar a sentir-li la veu: «Si fos un ocell no volaria mai perquè vull compartir el destí dels humans».

Però en Minos encara no sabia com n'és de difícil per a un ocell no volar. Es va tornar a despertar perquè la seva mare estava inclinada damunt seu i li feia pessigolles al coll amb un bri de palla. Va obrir els ulls a poc a poc sense moure's, volia veure la cara de l'Antònia concentrada en la seva obra. Era com un infant, aquella dona era molt més nena que ell.

Quan era petit, solia fer-li pessigolles al coll. Li posava l'índex i el dit del mig a la panxa, i després feia veure que eren uns peuetes que caminaven al ritme d'aquestes paraules: «La llebre passa per aquí, i per aquí, per anar a beure aigua. On va la llebre? Al coll del meu Minos! Cli cli cli cli!», i tots dos, l'Antònia i en Minos, esclafien a riure.

–Bum! –va fer en Minos per espantar-la, i ella va caure d'esquena sobre el matalàs i va quedar asseguda sobre el seu penis, rígid com un pal de gelat.

–Ostres! –va exclamar ella–. A l'ocellet li han sortit ales!

En Minos es va posar vermell de seguida, però no es va notar perquè tenia la pell morena pel sol, i després va sortir de l'habitació.

Quan va ser al pati, ja s'havia format una cua davant de l'única caganera de la casa de llogaters. L'ordre de la cua era gairebé exemplar malgrat que tots i cadascun dels que hi eren, eren uns mestres a agafar la cua desprevinguda, abordar-la pel flanc, esmunyir-s'hi o avançar a cops de colze. Però davant de la caganera no es produïa cap d'aquestes operacions.

Atenes era la ciutat promesa de les cues perquè havia crescut més ràpid que el que qualsevol s'hauria imaginat. Quan Atenes es va transformar en ciutat encara era un poble. Es formaven cues pertot: davant del forn comunitari del veïnat, davant del quiosc, a les parades del bus, a les portes i a les reixes de les presons i dels hospitals, davant dels jutjats, on la justícia militar repartia llenya a tort i dret com una hidra de cent set caps. Fins i tot es formaven cues a la platja per poder remullar els peus a l'aigua fangosa als afores d'Atenes, ja que els pobres no tenien accés a altres platges fora de les que els rics no s'havien molestat a apropiarse.

Els veïns de la casa de llogaters estaven entrenats, i haurien pogut aprofitar qualsevol petit forat a la cua, però davant de la «casa de les llonganisses», com també s'anomenava la caganera, havien fet les paus. O, com solia dir l'Administrador: «Quan el budell constreny, entens el valor de l'ordre i la democràcia».

Però l'afortunat que aconseguia entrar a la casa de les llonganisses no ho era tant. En primer lloc perquè el seient del vàter estava trencat de tal manera que un no gosava asseure-s'hi i, per tant, havies de fer la feina en una postura extraordinària-

ment exigent, que no era ni a la gatzoneta ni a peu dret, sinó un entremig. Per a la canalla el problema no era tan gran perquè no s'hi asseien mai, sinó que s'hi enfilaven i quan eren a dalt s'hi posaven a la gatzoneta.

Molts es queixaven a l'Administrador per aquesta situació, sobretot el Ferroveller, perquè tenia una lesió al genoll i patia de debò cada vegada, però l'Administrador refutava totes les crítiques i els adreçava a la propietària de l'edifici.

–Et sents com un condemnat a mort! –solia dir el Ferroveller–. No saps mai si la merda caurà dins el forat o a les sabates!

Però no era només l'estat del vàter el que els amargava l'existència, sinó sobretot saber que a fora hi havia una cua impacient. Aquell ritual solitari ja no era tan solitari.

Als nens no els amoïnava gaire, no havien pogut viure prou temps encara per agafar costums, però per als adults la cosa era diferent. L'Administrador, per exemple, solia llegir-hi el diari; anava restret i necessitava que el deixessin en pau una llarga estona perquè sortís alguna cosa, si és que sortia res. De fet, tenia el costum d'informar els llogaters de l'estat de la seva panxa quan se'ls trobava per casualitat en qualsevol moment.

–Hem pogut buidar avui? –preguntaven els llogaters mostrant-se compassius en parlar-li en primera persona del plural. Tot l'edifici estava compromès amb el restrenyiment de l'Administrador i ell els estava molt agraït.

–Res de l'altre món! –contestava–. Unes avellanetes i prou!

–Doncs guarda-les per Nadal!

–No és per fer-ne broma!

No, realment no era per fer-ne broma i el Ferroveller ho sabia millor que ningú. L'home sempre entrava a la caganera amb una llesca de pa enorme a la mà; li feia tanta por quedar-se buit que no buidava els budells si no els omplia al mateix temps. Menjava i cagava alhora; tots els seus forats anaven a marxes forçades i l'Administrador li tenia una enveja terrible.

En Minos es va col·locar l'últim de la cua. Davant seu hi tenia la Carta, el Boleta i el Ferroveller. La mare de l'Administrador s'havia atrinxerat dins la caganera i, amb la superioritat que li donava la seva posició, s'havia agafat tot el temps del món. En general era una dona molt tranquil·la i superba. S'acostava al final de la vida amb la mateixa actitud que tenia de jove. Mai ningú l'havia vist doblegar l'esquena. Quan menjava, s'asseia lluny de la taula, agafava el menjar amb la forquilla amb moviments pausats i se l'enduia a la boca amb el braç ben dret, com si fos un coronel fent un brindis. No obria els llavis fins a l'últim segon. Fora d'aquest moment, sempre els tenia ben premuts. Però si hi havia vi a taula, i si ho decidien ella i el seu fill, i això volia dir sempre, es posava més contenta, els ulls li brillaven en el rostre orgullós i els seus comentaris podien arribar a ser molt cruels. La seva llengua esmolada era temuda per tothom, però sobretot per la seva jove.

«Si caga igual que menja, ens podem armar de paciència», solien dir els llogaters en confiança, i la veritat és que trigava moltíssim. Però la cua avançava amb calma i tranquil·litat fins que es va obrir una porta de l'edifici principal i l'Administrador en va sortir a gambades. Va tossir amb molta virilitat –hi ha homes que estosseguen com si això fos una demostració de virilitat– i va renegar amb més virilitat encara.

Un lleu estremiment va recórrer tota la cua; es van apartar tots a un costat i ell es va dirigir a la porta amb el pas insegur, allà va girar en rodó i va preguntar als presents:

–Qui cony hi ha a dins?

–La teva mare! –va contestar la Carta.

L'home no va dir ni piu, es va limitar a girar-se cap a la porta, hi va trucar i va dir:

–Mare, què hi fas, aquí dins? Estàs buidant o parint?

–Els teus fills hauria de parir! –va ser la resposta ràpida que va sortir de dins la caganera.

A la cua s'hi va escapar el riure per sota el nas discretament. A l'Administrador se li presentava un molt mal matí: primer la

casa dels seus somnis estava ocupada i després les allusions a la seva esterilitat. L'Administrador no tenia fills; ho havien intentat any rere any, havien visitat uns quants metges, fins i tot ho havien consultat a les velles sàvies, i la seva dona havia hagut de suportar tractaments d'allò més estranys, però no havia servit de res i ningú no sabia dir-los de qui era la culpa.

–Tots els malparits poden tenir un cadellet excepte jo! Un home de la meua posició! –es queixava l'Administrador, que quan estava borratxo i desesperat s'adreçava al Ferroveller.

–És veritat que quan et corres surten dos milions d'espermis?

–Espermes! –el corregia el Ferroveller–. Espermes!

Els punts febles de l'Administrador eren una petita alegria dels llogaters, ja que l'home era inaguantable i duia la casa com un senyor feudal. Calia pagar el lloguer necessàriament l'últim dia del mes a la tarda. Solia seure en una tauleta a la seva terrassa sota una parra, quan ja havia buidat unes quantes copetes de *retsina*, i amb els dits bruts que cada dos per tres es mullava a la boca, comptava els diners.

Els llogaters van haver de tornar a formar la cua i esperar el seu torn carregats de paciència mentre ell se'n fotia, feia broma i flirtejava amb les dones, sobretot amb la Carta, a qui feia temps que intentava tirar-se.

La Carta era, certament, de sexe femení i vivia en una de les tres barraques que pertanyien a la casa. Tenia un fill, engendrat en una relació fugaç que havia tingut amb un mariner que havia conegut quan treballava com a dona de fer feines a l'hotel del port. El mariner havia tocat el dos a Sud-amèrica, però li havia deixat una carta en què li deia que algun dia tornaria més ric que un grill a buscar-la. Des d'aleshores no havia tingut notícies seves, però la Carta no perdia l'esperança. Cada vegada que passava el carter, un colèric de mitjana edat, sortia corrents de l'habitació, pàl·lida com la cera, i li preguntava amb veu tremolosa si duia cap carta per a ella, però mai en duia cap i el carter n'estava internament cansat, d'ella, i de vegades li havia passat pel cap escriure ell mateix la carta.

Havien passat tretze anys, la Carta es feia gran, el carter colèric es jubilaria aviat i el mariner no havia donat senyals de vida, però ella anava cada any al fotògraf del barri a fer retratar el fill per poder ensenyar les fotografies al promès desaparegut quan tornés a casa.

Estimava el seu fill amb un sentiment que fregava el fanatisme. L'alimentava, l'abraçava, el rentava fins que el penis li tocava a terra i el Boleta, el fill, s'hi sotmetia sempre. Revoltar-se contra l'amor sempre és molt difícil.

Com indica el nom, era un noi rodanxó amb clotets molt bufons a les galtes i estimat per tothom; però no sabia jugar a futbol i, per tant, li tocava fer de porter, una tasca que feia de molt bon humor però sense gaire entusiasme ni devoció. Els gols eren divertits independentment de l'equip que els fes.

Ningú no sabia què li passava pel cap, però tampoc ningú s'ho preguntava fins al dia que el Boleta va desaparèixer. La seva mare l'havia enviat al forn del barri a comprar pa i va tornar quatre anys més tard.

–Estic destinada a esperar! –havia dit la Carta a l'Antònia i, és clar, no va fer res per esbrinar on parava el Boleta.

Però de moment el Boleta era al seu lloc de la cua esperant el seu torn. A penes gosava respirar per no cridar l'atenció de l'Administrador. Entre ells hi havia un conflicte enquistat de feia temps i que el noi duia en silenci però l'home escampava als quatre vents.

L'Administrador l'anomenava «bastard» sempre que en tenia l'oportunitat, i quan no la tenia. Ningú no sabia amb certesa què havia provocat la desavinença, però es contava que una nit que l'Administrador anava trompa havia obert la porta de casa de la Carta, havia entrat a l'habitació i havia anat directe al seu llit, i ella, morta de por, no gosava fer res. L'home es va aturar als peus del llit i amb veu de borbato va murmurar una vegada i una altra: «Vine, colometa meva! Ja ha arribat la carta!» amb el penis fora agitant-lo com si estigués acomiadant algú al tren.

El Boleta, que dormia en un llit plegable una mica més enllà, es va despertar amb l'enrenou i, sense pensar-s'ho dues vegades, es va llevar sigillosament i va clavar les dents del davant, una de les quals li faltava, a la natja de l'Administrador. Aquest va cridar de dolor i va sortir corrents al carrer fosc, amenaçant-lo de tornar amb l'escopeta. Però no ho va fer. Va ensopegar amb el Ferroveller, que també s'havia despertat i que, després d'explorar-li la ferida, li va aconsellar que anés a veure un veterinari perquè li posés una injecció contra la ràbia. L'Administrador es va posar a riure i es va oblidar de l'escopeta.

Al cap i a la fi, l'Administrador no era una mala persona. Més aviat era un bon jan. Es passava el dia passejant i tossint, amenaçant, renegant i gaudint del seu poder tal com solen fer els bons jans, però no feia cap mal. Fins i tot alguna vegada havia pres partit pels llogaters contra la propietària.

La dona era una senyora gran que vivia en un barri residencial als afores d'Atenes. Cap dels llogaters l'havia vista mai, però en sentien a parlar i la sentien constantment. No es pansia al seu xalet inútilment. Donava una ordre rere una altra i l'Administrador tan sols havia de procurar que tothom obeís.

Hi havia instruccions per a tot: el pas de l'aigua estaria obert només dues hores al matí i dues al vespre, els gossos estaven prohibits, si tenies convidats a passar la nit calia informar-ne per avançat, els jocs de tota mena estaven prohibits al pati i, per acabar, no estava permès pronunciar el seu nom en va. Quan ets Déu...

L'Administrador anava a veure-la el primer dia del mes amb la mateixa regularitat que la Terra orbita al voltant del Sol, li feia a mans els ingressos i li presentava un informe sobre la vida i miracles dels llogaters. No és segur que l'enganyés, però si ho hagués fet no se n'hauria estranyat ningú. Als bons jans els costa molt no enganyar les persones que no són tan bones com ells.

Però tant si som bons jans com si no, tots estem sotmesos a les lleis de la natura. Els de la cua davant la secreta es cargolaven amb impaciència. La vella que era a dins no semblava que

tingués cap intenció de sortir-ne. El Ferroveller i l'Administrador s'havien embrancat en una conversa que devia ser de les més indecents, perquè ningú la podia escoltar. Allà, davant de la secreta, hi havia el parlament de la casa, on es tractaven els temes més i menys importants, i d'aquesta manera es perpetuava la tradició de l'àgora atenesa. Hi buidaves el pap i els budells alhora. En realitat, no hi ha res que preservi millor les tradicions que la pobresa. Just en aquell moment van sentir un retronys molt fort que venia de dalt. Tots els de la cua van aixecar el cap i van sotjar el cel buit, que no va romandre buit: quatre avions en formació van aparèixer i desaparèixer cap al nord.

L'Administrador va saludar amb la mà i fins i tot la seva mare va abandonar el tron i va sortir. El Ferroveller va fer cas omís dels avions, es va esmunyir dins la secreta i va passar-hi la doble balda.

Va ser l'únic de bo que van portar aquells avions militars: la cua es va reduir de cop. En Minos va somriure per dins. El somni roig s'havia esvaït, la vida estava molt a prop i no només feia mal.

La casa de llogaters era vella i feia cantonada entre un carrer i un sot. El sot no tenia nom però el carrer sí, el d'un humanista que havia escrit llibres d'història que ja no llegia ningú.

Era un edifici de pedra d'una sola planta dividit en dos apartaments. En un d'ells, amb cuina i dues estances, hi vivien l'Administrador i la seva dona. A l'altre, d'una estança i cuina, hi vivia una anciana, la vídua d'un coronel de la gendarmeria, amb la filla, que durant el dia treballava en una companyia d'assegurances i a les nits intentava trobar marit, però sense èxit.

La façana estava pintada d'un to rosat, un color que recordava els culets infantils del Renaixement, i s'havia escrostonat pertot, però ningú no en feia cas. Els murs aguantaven i la teulada també.

Al soterrani de la casa hi vivien el mestre i la seva família. Com que quedava a tocar del pou mort, feia molta pudor tot i els tres testos amb alfàbrega i geranis que havien posat a la tapa.

Un mur molt alt que donava al carrer i al sot rodejava la casa, i les parets dels edificis adjacents constituïen les altres dues cares. Al pati, una parra s'enfilava per sobre de l'entrada i cada any s'entossudia a donar uns ramells de raïm enormes. En un costat del portal, just a sota del ràfec, les orenetes solien fer-hi el niu.

Al pati s'hi havien construït, amb maons, teulada de xapa i una provisionalitat extrema, quatre habitacles arrengrerats a la cara nord de la casa.

No hi havia ni un arbre; en canvi, hi tenien un hortet a la cara sud, però per alguna raó no aconseguien que hi creixés mai res.

Tenia dues finestres que donaven al carrer, però una estava tapiada des de feia molt de temps i s'hi podien veure dos forats de bala; hi havia dues finestres més que donaven al sot i a la pineda de l'altra banda.

L'edifici tenia dues entrades. Una la del carrer, una tanca de ferro que grinyolava a totes hores i mantenia els llogaters deserts tota la nit, i l'altra, una porteta de fusta que sortia al sot i que sobretot feia servir la canalla.

La casa també tenia la seva pròpia vorera al damunt de la vorera pública, que s'utilitzava com a seient. Al vespre, quan feia molta calor i no podies estar-te a dins, s'asseien allà a contemplar la vida al carrer. Sovint eren els nens els que hi seien; els adults solien fer-ho al pati o a la plaça.

La casa havia viscut temps millors. En un principi va ser construïda com a residència d'estiu per un comerciant a l'engròs a qui li encantava tenir gent a casa, però els anys van anar passant i el que abans era el camp es va convertir en un suburbi i de mica en mica un barri proper al centre d'Atenes.

A la filla del comerciant que va heretar la casa ni li va passar pel cap anar-hi a viure. Va reformar la casa, la va dividir en dos apartaments, hi va construir quatre habitacles individuals i va llogar-ho tot. Era una bona font d'ingressos.

Al del fons hi vivien la Carta i el Boleta; a la barraca del costat el Ferroveller; la tercera l'havien llogat a una família amb dues criatures, dues nenes, una de les quals acabava de néixer. El pare de família, que es deia Takis, no era conegut per tenir un gran amor a la feina. Passava la major part del temps al cafè o a la taverna. La seva esposa era una dona molt prima que trescava tot el dia, rentava la roba de tothom, netejava, cuidava els fills, cosia, però això no la feia submissa. Quan li semblava, l'allisava bé mentre les filles s'ho miraven. Podia passar que la filla gran entrés a casa del mestre o de l'Administrador demanant ajuda, i els veïns havien de córrer a separar la parella.

Però entre ells no només hi havia estomacades. També tenien tota la casa desperta amb les seves estones amoroses. Sembla que en Takis, que era més prim que la seva dona, era un mestre en l'art amatòria o, en tot cas, podia aguantar tant de temps com volgués, i tothom estava meravellat per la seva potència, sobretot l'Administrador.

En Takis s'havia convertit en una llegenda al barri. Era petit, prim i tenia un bigoti fi i esclarissat que es cuidava cada dia. Sempre duia unes tisoretetes a la butxaca i s'anava tallant i retallant els pèls que sobresortien. De vegades, en els moments de concòrdia, es veia la parella asseguda a la porta de la seva baraca, en Takis amb el cap a la falda de la dona mentre ella li retallava els pèls del nas.

El quart habitacle estava llogat a un sabater que el feia servir només de taller. Era un home de mitjana edat, amb la closca pelada però amb molt de cabell al clatell que es pentinava cap endavant per tapar la calba, sense arribar a cobrir-la tota. Havia perdut molts cabells de jove i mai no ho havia superat. Precisament per això a molts els encantava fer-li la guitza, encara que ell no s'ho prenia mai malament. Treballar amb sabates l'havia fet una persona molt pacient i, tot i que era molt presumit, no era irascible.

Darrerament també havia començat a vendre ous que ningú sabia d'on sortien, però d'una cosa en podien estar segurs: els ous eren de gallina i que devia ser grossa com un cavall. Els ous eren tremendament grans i les vendes no anaven gens com el sabater esperava. Més tard es va saber que es tractava d'una empresa d'alimentació nord-americana que intentava introduir els ous al mercat grec però sense èxit. La gent es preguntava si els ous es podien conservar frescos tantes setmanes i el sabater, que no tenia gaires pèls a la llengua, contestava que els seus dos «ous» s'havien conservat frescos durant cinquanta anys. La broma era bona, però no per això li van comprar més ous.

El sabater, com el mestre, era emigrant de l'Àsia Menor i sovint xerraven del passat i ploraven «la pàtria dolça», com

anomenaven l'Àsia Menor. El seu somni era poder tornar a visitar la pàtria algun dia, menjar pomes i taronges de Trebisonda i després morir-se. Però el més probable era que morissin tots dos a Grècia.

La família del sabater encara vivia a les barraques provisionals que es van fer quan els refugiats de l'Àsia Menor van arribar a riuades feia més de vint-i-cinc anys. El sabater parlava molt poc de la seva família, li feia vergonya dir que vivia al Pentàgon, que és com anomenaven el barri dels refugiats; li feia vergonya i l'odiava més que res en aquest món.

El que no semblava que albergués cap sentiment d'odi per ningú ni per res era el Ferrover. El seu nom no era aquest, però tothom l'anomenava així. La seva activitat comercial consistia a comprar tot el que es pogués comprar i després vendre-ho si podia. Es passava el dia al carrer amb el seu sac de jute, en què hi deia «UNESCO», carregat a l'espatlla, anant de casa en casa i cridant amb una veu monòtona: «Compro tot lo vell! Compro tot lo vell!». Les mestresses de casa que necessitaven diners urgentment sortien a vendre-li roba, diaris, vaixelles, llapis o estatuetes, tot vell.

Era molt alt i per això li deien el Pal. Com que el seu habitacle tenia el sostre més baix de l'habitual, s'havia d'ajupir i amb els anys li havia sortit gepa, per això li deien Navalla Gitana. Alhora tenia un nas enorme, i molta gent afirmava que era el pes del nas el que l'inclinava endavant. Era per aquest nas que li deien Escullera.

No només era alt, també era fort i podia posar qualsevol al seu lloc, però ja no es prenia la molèstia de barallar-se cada vegada que algú li demanava que arromangués el nas perquè tapava el camp de futbol.

El Ferrover es deia Iannis Xirómeros, però aquest nom només el feia servir quan es presentava a la comissaria dos cops al mes. Abans havia sigut un comunista molt actiu, i l'havien arrestat i enviat a Icària, una de les moltes illes transformades en camps de detenció. Allà va ser sotmès, com tots els altres

presoners, a la tortura i els maltractaments habituals per «expulsar els dimonis rojos del cos».

El Ferroveller va resistir uns quants mesos, però després es va rendir. Va signar una declaració de lleialtat i amb això va poder tornar a ocupar un lloc «entre els grecs autèntics». Però no era ni de bon tros el mateix lloc d'abans. Ell era tipògraf, però ara ningú no gosava contractar-lo.

L'excomunista se'n va haver de sortir com va poder. Es va adaptar a les lleis del lliure mercat, comprava i venia, no es va fer ric però sempre podia fer un àpat al dia, un àpat que feia a la taverna del barri, cada dia a la mateixa taula.

Era molt puntual amb l'hora de menjar i per això li deien l'Autobús, tot i que en aquella època no es podia dir que els conductors d'autobús fossin gaire puntuals. L'Autobús, és a dir el Ferroveller, igual que el Boleta, no podia jugar a futbol perquè li faltaven tres dits del peu dret, que havia perdut en el camp de detenció. En conseqüència, no tenia gaire equilibri, però era un fanàtic del futbol; per això el van fer àrbitre oficial del barri i se'l podia veure ranquejant pel camp com un pal de telègraf amb una cornella al capdamunt.

Li confiaven els partits més difícils, tenia una visió del camp ideal i un bon nas per al joc brut. Com a àrbitre havia obtingut grans triomfs, però també havia patit un parell d'escàndols menors que havien tacat la seva reputació. De fet, solia prendre partit per un dels dos equips, no podia estar-se'n perquè si no, no era divertit, i alguna vegada havia fet gol a cop de nas o havia llançat pols d'esternudar al porter.

Però no havia passat d'aquí. Corria el rumor que hi havia altres àrbitres que es passejaven pel camp de futbol amb un revòlver a la butxaca. Encara érem a l'any de gràcia del 1949 i els grups de la dreta armats abundaven.

«El coneixement és la meva única arma», solia dir el Ferroveller. Era un fanàtic de la recollecció de tota mena d'informació, capaç de recitar d'una tirada les capitals, rius i llacs de tot el món; sabia quina era la longitud del pont més llarg i qui era el

màxim golejador de la lliga britànica. Ras i curt: ho sabia tot. El seu cap funcionava com un armari amb milers de calaixets. Per a ell era qüestió d'obrir el calaix correcte.

El Ferroveller sabia també que els quatre avions que acabaven de sobrevolar-los eren uns Curtiss Helldivers americans; no coneixia cap altre avió que pogués bombardejar amb tanta exactitud, i sabia que a la serra de Grammos hi havia cinc mil caps rebels als quals apuntar, cinc mil armariets plens d'enginy a rebentar.

I aquell matí del mes d'agost del 1949 va tenir la sensació sobtada de ser al final d'un viatge.